

УДК 338.3

Юлія Чабар,
студентка,
Національний університет водного господарства та природокористування
Науковий керівник: Світлана Зубілевич,
канд. екон. наук, професорка,
професорка кафедри обліку і аудиту,
Національний університет водного господарства та природокористування

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЗГІДНО З ISO 14001 «СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ. ВИМОГИ ТА НАСТАНОВИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ»

Сучасний світ неможливо уявити без функціонування підприємств, що виробляють необхідні для життя людини продукти, товари, послуги тощо. Проте їх діяльність прямо або опосередковано пов'язана з впливом на навколишнє середовище, що сьогодні є предметом особливої уваги з боку як громадськості, так і державних органів. Збереження оптимального стану довкілля та мінімізація шкідливого впливу на нього повинні стати основними завданнями сучасних підприємств для підвищення конкурентоспроможності, покращення іміджу компанії та оптимізації витрат. Найбільш ефективним шляхом розв'язання екологічних проблем компаній є впровадження системи екологічного менеджменту. У стандарті ISO 14001 наведено таке визначення системи екологічного управління – це частина системи управління, яку використовують для керування екологічними аспектами, виконання обов'язкових для дотримання відповідності вимог та розв'язання питань, пов'язаних з ризиками та можливостями [1]. Впровадження даної системи свідчить про серйозне ставлення підприємства до екологічних питань та призводить до реального зменшення негативного впливу на довкілля.

У сучасному розумінні екологічний менеджмент вивчає управлінські відносини на підприємстві, які забезпечують його сталий розвиток, охорону навколишнього середовища, безпеку життєдіяльності людини, раціональне

використання природних ресурсів і екологічну безпеку, спрямовану на реалізацію екологічних цілей і програм впливу на навколишнє середовище, а також формує знання екологічної стратегії розвитку суспільства, управління природокористуванням і охороною природи. Останні визначаються біологічними і соціально-економічними особливостями суб'єкта господарювання, стратегічними цілями суспільства і дозволяють підприємству виживати і досягати своїх цілей у довгостроковій перспективі [3, с. 105].

Регулювання екологічного менеджменту на міжнародному рівні здійснюється за допомогою міжнародних стандартів, що розроблені Міжнародною організацією із стандартизації (технічний комітет ISO/TC 207 «Екологічне управління»). Основні підходи щодо розробки та вдосконалення систем управління навколишнім середовищем розглядаються на базі стандартів ISO серії 14000. Стандарти мають рекомендаційний характер, а їх впровадження є добровільним.

Серія стандартів ISO 14000 визначає різноманітні аспекти екологічного менеджменту. Вона надає практичні рекомендації для компаній, які прагнуть удосконалити свої екологічні показники і поліпшити екологічну ситуацію в навколишньому середовищі. Стандарти даної серії включають групи стандартів з таких питань: принципи розроблення та впровадження систем екологічного управління; оцінювання життєвого циклу та управління ним; інструменти екологічного контролю та оцінки; комунікації, екологічні декларації та маркування; стандарти, що орієнтовані на продукцію; управління парниковими газами. Головним стандартом у цій серії вважається ISO 14001. Призначення даного стандарту – надати підприємствам загальну схему діяльності задля охорони довкілля та реагування на зміни умов довкілля в збалансованому поєднанні із соціально-економічними потребами. [2, с. 21]. ISO 14001 визначає основні критерії для системи екологічного менеджменту, за якими можна буде провести сертифікацію. Він не

встановлює вимог стосовно того, якими мають бути екологічні показники діяльності підприємств, але визначає напрями ефективного екологічного менеджменту при розробці ними екологічної політики. Цей стандарт є загальним та універсальним, оскільки може бути використаний будь-яким підприємством незалежно від розміру, сфери діяльності та галузі [3, с. 106]. Даний міжнародний стандарт було впроваджено до національної системи стандартизації шляхом тотожного перекладу у грудні 2015 року. ДСТУ ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосовування» почав діяти в Україні з 01.07.2016 року [2, с. 37].

Методологія впровадження екологічного менеджменту в ISO 14001 ґрунтується на загальновідомій методології вдосконалення бізнес-процесів Plan-Do-Check-Act (PDCA). Відповідно до цього необхідно встановлювати цілі та процеси згідно з екологічною політикою підприємства, впроваджувати найефективніші процеси, які забезпечують найменші ресурсоємність і шкідливий вплив на довкілля, здійснювати постійний моніторинг досягнення цілей, завдань екологічної політики, а також дозволяють підвищити ефективність системи екологічного менеджменту [5, с. 43].

Розробку та впровадження системи екологічного управління будь-яке підприємство має розпочинати з вжиття таких дій:

1. Прийняття рішення з боку керівництва про розроблення та впровадження системи екологічного управління.
2. Навчання фахівців із системи екологічного управління згідно з ISO 14001.
3. Оцінка вихідної ситуації.
4. Створення групи з розроблення системи екологічного управління.
5. Розроблення плану впровадження системи екологічного управління (у т. ч. необхідні ресурси, відповідальні особи, терміни) [2].

Система екологічного менеджменту формується індивідуально для кожного підприємства залежно від його процесів та специфіки діяльності. Впроваджуючи систему екологічного менеджменту, підприємству слід розглянути всі екологічні питання, що стосуються його діяльності, такі як: ефективне використання ресурсів, забруднення повітря, проблеми з водою і каналізацією, управління відходами, забруднення ґрунту, пом'якшення впливу на зміну клімату.

Основними кроками, які варто включити підприємствам в план впровадження ISO 14001:2015 є: визначення контексту підприємства; визначення потреб і очікувань зацікавлених сторін; визначення сфери застосування системи екологічного управління; визначення екологічних аспектів; визначення обов'язкових вимог; виявлення й оброблення ризиків і можливостей; формування екологічної політики; встановлення екологічних цілей; визначення відповідальності й повноважень персоналу; складання задокументованої інформаційної системи екологічного управління; забезпечення підготовки й обізнаності зацікавлених сторін; визначення методів оперативного контролю; визначення екологічних показників; внутрішній аудит системи екологічного управління; аналіз системи екологічного управління з боку вищого керівництва; коригувальні дії [2, с. 50]. Впровадження системи екологічного менеджменту дозволить підприємству отримати такі переваги [4]:

- зменшення ресурсів та витрат виробництва внаслідок раціоналізації споживання сировини, матеріалів та природних ресурсів;
- підвищення вмотивованості працівників підприємства;
- забезпечення високої якості продукції підприємства;
- розширення ринків збуту, за рахунок виходу підприємства на зовнішні ринки;
- підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства;

– урегулювання відносин з державними органами влади, партнерами, споживачами та іншими зацікавленими особами.

Отже, стандарти ISO 14000 призначені допомогти підприємствам звести до мінімуму негативні наслідки їх діяльності, що впливають на навколишнє середовище. Впровадження системи екологічного менеджменту з урахуванням рекомендацій і положень ISO 14001 є важливим елементом покращення діяльності підприємства та його екологічної відповідальності. Не існує єдиного підходу до розробки системи екологічного менеджменту, оскільки під час її планування і впровадження підприємство повинне розглянути ряд екологічних питань, що стосуються специфіки діяльності компанії. У результаті впровадження даної системи підприємство отримає ряд переваг перед іншими підприємствами та зміцнить свої позиції на ринку.

Список використаних джерел

1. ДСТУ ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування». URL: https://ecolog-ua.com/system/files/dstu_iso_14001-2015.pdf (дата звернення: 20.05.2022 р.).
2. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти: посібник / С. В. Берзіна, І. І. Яреськовська та ін. Київ: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 134 с.
3. Білявська Ю. В. Екологічний менеджмент підприємства. *Економіка України*. 2016. №4 №. С. 104–111
4. Годлевська М. М., Харченко Т. Б. Перспективи впровадження системи екологічного менеджменту на українських підприємствах. *International scientific e-journal ЛОГОΣ. ONLINE*. 2019. № 4. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.04.11.html> (дата звернення 20.05.2022 р.).
5. Демяненко К. А. Нормативно-правове забезпечення екологічного менеджменту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. Херсон, 2015. Вип. 11 (ч.3). С. 41-45.